

Tämä on rinnakkaistallenne.

Rinnakkaistallenteen sivuasettelut ja typografiset yksityiskohdat *saattavat poiketa* alkuperäisestä julkaisusta.

Julkaisun tekijä(t): Tossavainen, Kari; Yli-Pyky, Noora

Julkaisun nimi: Koronaepidemia digiloikan vauhdittajana korkeakoulukirjastoissa : kirjahankinnan näkökulma

Julkaisuvuosi: 2020

Versio: Kustantajan versio

Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Tossavainen, K. & Yli-Pyky, N. (2020). Koronaepidemia digiloikan vauhdittajana korkeakoulukirjastoissa: kirjahankinnan näkökulma. Kreodi, (6).
<http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe20201215100749>

Koronaepidemia digiloikan vauhdittajana korkeakoulukirjastoissa: kirjahankinnan näkökulma

14.12.2020

OULUN YLIOPISTON LINNANMAAN KAMPUS KUVA: UNIOULU MATERIAL BANK

Oulun ammattikorkeakoulun ja Oulun yliopiston kirjastopalvelut yhdistyivät helmikuussa 2020. Oulun yliopiston kirjasto tarjoaa kirjastopalvelut molemmille organisaatiolle. Tässä artikkelissa kuvataan, miten koronaepidemia on näkynyt yhdistetyn kirjaston kurssikirjahankinnoissa sekä visioidaan tulevaa.

Poikkeusaika näkyy korkeakoulukirjastoissa

Edelleen jatkuva koronaepidemia on ollut monin tavoin haaste myös ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen kannalta. Opetuksen suhteen oppilaitokset ovat olleet pakotettuja siirtymään lähiopetuksesta etäopetukseen. Korkeakoulukirjastoissa koronaepidemia on näkynyt mm. supistuksina aukioloajoissa, kirjaston palvelujen siirtymisenä pääosin verkkoon sekä e-aineistojen kysynnän voimakkaana kasvuna. Oulun yliopiston kirjaston asiakkailleen tarjoamien kurssikirjojen osalta e-kirjojen lisääntynyt tarve ei ole kohdistunut vain uusiin kurssikirjanimekkeisiin, vaan tarvetta on ollut saada myös jo olemassa olevien painettujen kurssikirjanimekkeiden rinnalle näiden e-versioita. Aina kirjasto ei kykene vastaamaan opetushenkilökunnan taholta tuleviin odotuksiin, koska kaikkia kursseilla käytettäviä kirjoja ei ole saatavana e-formaatissa tai kirjastoille käyttökelpoisilla lisensseillä.

E-kirjojen saatavuusongelmaa on pahentanut myös Dawsoneran ajautuminen konkurssiin kesällä 2020. Esimerkiksi Oulun yliopiston osalta tämä ikävä poistuma on merkinnyt lukuisten e-kirjanimekkeiden äkillistä katoamista kirjaston kokoelmasta. Lisäksi osaa kurssiaineistoina käytetyistä e-nimekkeistä ei ole ollut mahdollista ostaa muiden välittäjien kautta. Tämä on johtanut tilanteisiin, jolloin kurssin opettaja on pahimmillaan vasta kurssin jo käynnistyttyä havahtunut huomaamaan, ettei opiskelijoille ole tarjolla keskeistä kurssimateriaalia.

Kuva: <https://www.pexels.com/fi-fi/kuva/henkilo-naine-tyopoyta-muistikirja-3059745/>

E-kirjoista apu, mutta millä hinnalla?

Jo ennen koronaepidemiaa jatkunut, mutta epäilemättä tästä poikkeusajasta lisää kasvupotentiaalia saava ilmiö on e-kirjalisenssien hintojen nousu. Osa e-kirjatoimijoista tarjoaa kirjastoille lisenssejä, jotka ovat voimassa esimerkiksi vuoden tai tätäkin lyhyemmän periodin, sen sijaan että e-kirja olisi hankittavissa kirjastolle ”pysyvästi.” Näitä ajallisesti rajattuja lisenssejä kauppaavat yritykset perustelevat asiaa sillä, että oppilaitoksilla on aina käytössään kunkin e-kirjanimekkeen uusin painos. Tämä toki pitää paikkansa, mutta vähintään yhtä lailla merkittävää on se, että kirjastojen e-kirjoihin käyttämä rahamäärä tulee osaltaan kasvamaan näiden määräaikaisten lisenssien vuoksi. On myös hyvä huomioida, että niin kauan kuin e-kirjojen lisenssien uusiminen tehdään osittainkin käsityönä, sitoo se työvoimaa muista työtehtävistä.

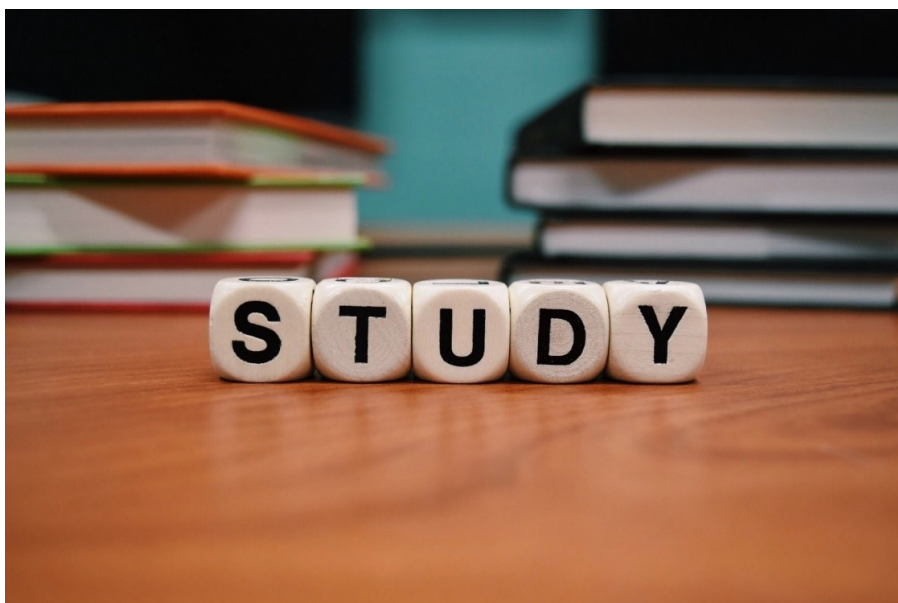
Haasteita e-kirjahankinnalle tarjoaa myös strategia, jossa osa kirjakustantajista rajoittaa yksittäisten e-kirjanimekkeidensä saatavuutta. Aina välillä kirjahankkijat törmäävät tietoon, ettei heidän etsimänsä e-kirja ole ostettavissa yksittäisenä nimekkeenä, vaan kirjan saaminen kirjaston kokoelmiin edellyttää kirjakustantajan laajemman e-kirjakokoelman hankkimista. Korkean hinnan takia tarjotun kaltaisen kirjapaketin ostoa ei useinkaan ole kirjastoille mahdollinen. Jää nähtäväksi, missä määrin koronaepidemiaa seurannut voimakas e-aineistojen

kysyntä tulee vaikuttamaan e-kirjojen hintojen kehitykseen tulevaisuudessa. Kasvava kysyntä kun useimmiten tarkoittaa myyjän aseman vahvistumista. Täytyy vain toivoa, että vapaasti verkossa tarjolla olevat aineistot joltain osin toimisivat mahdollisen negatiivisen kehityksen vastapoolina.

Käyttökelpoinen e-aineisto opetuksessa on yhteistyön tulos

Koronaepidemian aikana kirjaston hankintapalvelujen yhteydenpidon merkitys opetushenkilökuntaan on korostunut. Jo ennen pandemiaa oli nähtävissä viitteitä siitä, ettei kurssien opettajilla välttämättä ole aikaa kattavasti seurata ja selvittää, millaista aineistoa heidän opettamastaan aihealueesta on tarjolla.

Oulun yliopiston kirjahankinta tarjoaa opettajille mahdollisuuden yhteistyössä etsiä uutta kirja-aineistoa kurssien tarpeisiin. Tätä palvelua on markkinoitu ensisijaisesti kirjaston omilla verkkosivuilla, mistä johtuen yhteydenottojen määrä on pysynyt varsin vähäisenä. Palvelulle on kuitenkin olemassa nykyistä kysyntää suurempaa tarvetta. Tämä on tullut esiin niiden yhteydenottojen myötä, kun a) uutta kurssikirjanimekettä ei olekaan ollut saatavana e-kirjana b) painetun kurssikirjanimekkeen rinnalle on haluttu hankkia myös e-kirja, mutta sellaista ei ole ollut tarjolla c) painettu kurssikirja on loppuunmyyty, eikä lisäkappaleita ole enää ollut mahdollista hankkia lisää. Kaikissa näissä tapauksissa on opettajan kanssa käydyn yhteydenpidon perusteella päädytty useimmiten siihen, että kirjaston hankintapalvelut ovat tehneet esim. opettajan antamien hakutermien avulla hakuja uusien e-kurssikirjanimekkeiden löytämiseksi. Jatkossa tämän kaltaisten kirjaston hankintapalvelujen tekemien valmiiden e-kirjahakujen lisäksi, kirjasto voisi tarjota mahdollisuuden opettajille, joilla on aikaa ja kiinnostusta, etsiä omatoimisesti oman tieteenalansa e-kirjoja esim. Gobi-tietokannasta.

Pysyvätkö kirjastot korkeakouluopetuksen muutosten vauhdissa?

Tulevaisuuden kysymys, joka korkeakoulukirjastojen ja näiden hankintapalvelujen on otettava huomioon tulevia toimintasuunnitelmia laatiessaan, on se, miten hyvin kirjastot tosiasiansa ovat perillä ja tietoisia eri koulutusalojen opetuksen sisällöissä ja toimintatavoissa tapahtuvista muutoksista. Tätä nykyä saamme tiedon kurssivaatimuksissa olevista nimekkeistä niiltä opettajilta, jotka ilmoittavat kurssilla käytettävän kirjallisuuden kirjastoon. Mutta entä ne opetusalat ja niiden opettajat, jotka eivät ole kirjastoon millään tavoin yhteydessä? Eivätkö noiden ”hiljaisten opintojaksojen” vastuuhenkilöt tiedosta kirjaston käytössä olevia resursseja? Vai onko kyse siitä, että heidän opintojaksoillaan tarvitsema opetus- ja tutkimusaineisto on sellaista, jonka hankkimisessa ja käyttöön saattamisessa kirjaston apua ei tarvita? Jos tämä pitää paikkansa, tyytyvätkö kirjastot tilanteeseen, vai tulisiko asialle tehdä jotakin?

Ehkä korkeakoulukirjastojen kurssikirjahankinta on tulevaisuudessa enenevässä määrin räätälöidämpää tiedon louhintaa, jossa kirjaston henkilökunta yhdessä kunkin kurssin vastuuhenkilöiden kanssa yhdessä etsivät kurssilla tarvittavan aineiston olivatpa ne sitten painettuja kirjoja, e-kirjoja, lehtiartikkeleita, arkistomateriaalia tai jotakin muuta ostettavissa olevaa tai vapaasti verkoissa saatavana olevaa aineistoa.

Kirjoittajat: Kari Tossavainen, informaatikko Oulun yliopiston kirjasto ja Noora Yli-Pyky, tietoasiantuntija Oulun yliopiston kirjasto

Kirjoittajat

Kari Tossavainen

informaatikko

Oulun yliopiston kirjasto

[Kirjoittajan muut artikkelit](#) >

Noora Yli-Pyky

tietoasiantuntija

Oulun yliopiston kirjasto

[Kirjoittajan muut artikkelit](#) >

Artikkelin tiedot

Kirjoittaja: Kari Tossavainen, Noora Yli-Pyky

Número: 6/2020 Suuri aineistonumero

URN: <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe20201215100749>

Lisenssit

Tämä teos on lisensoitu [Creative Commons Nimeä 4.0 Kansainvälinen -lisenssillä](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).